

ПОСЛЕДИЦЕ УПОТРЕБЕ КАСЕТНЕ МУНИЦИЈЕ У СРБИЈИ И ЦРНОЈ ГОРИ

ЖУТЕ УБИЦЕ

У Србији је од касетне муниције погинуло три пута више цивила него војног особља. Од заосталих неексплодираних касетних бомби страдало је шест лица, од којих троје деце, а рањено је 12, међу којима шесторо деце. Тиме је и потврђена глобална статистика према којој од заостале касетне муниције страдају највише деца.

У Медија центру у Београду недавно је представљена студија „Жуте убице – последице употребе касетне муниције у Србији и Црној Гори“ чију израду је омогућила Норвешка народна помоћ, а истраживање је водила Јелена Вићентић. Повод за њену израду је чињеница да је током 78 дана бомбардовања наше земље НАТО у великој мери користио касетну муницију чији неексплодирани пројектили и данас представљају велику опасност за цивилно становништво, а да тај проблем никада није изазвао већу пажњу међународне заједнице нити националних власти у Србији и у Црној Гори.

„Када се има на уму интензитет ваздушних напада, изненађујућа је чињеница да сада, више од седам година касније, уз само делић рашчишћене територије, готово да нема свести нити било какве информације о овом проблему. Јасну илустрацију овога добијамо сваки пут када група туриста или викенд-берача боровница пешачећи планинским стазама испусти крик, схвативши да су наишли на *de facto* минско поље“, пише у уводном делу студије из које издвајамо поједине делове.

■ ЈОШ УВЕК БЕЗ ПОДАТАКА

Касетну муницију чини контејнер (бомба, ракета или пројектил) који садржи до неколико стотина потпројектила или бомбица. Контејнер се избацује из ваздуха или испалаује са земље, отвара у ваздуху и расипа потпројектиле. Самим тим, потпројектили се расипају преко великих површина и непрецизни су у погађању циља тако да је њихова употреба у близини територија насељених цивилима нарочито проблематична. Потпројектили имају висок проценат неуспеха, обично између 5 и 20 процената, што има за последицу велики број заосталих неексплодираних мина који наставаљају да убијају и рањавају цивиле деценијама после напада.

У току бомбардовања Савезне Републике Југославије потврђено је да су касетне бомбе користиле Холандија, Велика Британија и Сједињене Америчке Државе.

Према расположивим подацима, на целокупну територију СРЈ избачено је најмање 347.000 касетних потпројектила, али и даље не постоји комплетан преглед гађаних локација као што није познат тачан број потпројектила који су бачени на територију централне Србије и Црне Горе. Са друге стране, употреба касетне муниције на Косову и Метохији и њене непосредне последице брижљиво су документовали припадници Уједињених нација, Међународног комитета Црвеног крста и међународних невладиних организација који су имали неометан приступ Покрајини. Њима је НАТО обезбедио обимне податке о броју и врсти касетне муниције коришћене на Косову, као и о локацијама које су намеравали да нападну. Убрзо након склапања мировног споразума између НАТОа и Владе Савезне Републике Југославије у јуну 1999. године, донације и организације које се баве деминирањем у великом броју су пристигле на Космет и помогле да се опасност од велике количине мина и неексплодираних убојних средстава уклони у року од три године.

На основу расположивих доказа, у студији „Жуте убице – последице употребе касетне муниције у Србији и Црној Гори“ износи се да су у ваздушним нападима коришћена четири типа потпројектила: BLU-97, произведен у САД и најчешће коришћен у борби, (R)BL 755, произведен у Великој Британији, Mk-118 („Rokaj“¹ произведен у САД и BLG 66, произведен у Француској. Не зна се која је чланица НАТОа користила овај последњи тип пошто њихову употребу званично није признала ниједна земља.

■ ГЛОБАЛНА СТАТИСТИКА

Према подацима које је обезбедио Центар за размирирање Републике Србије у 2006. години, сумња се да су око 23 квадратна километра у шест области на територији централне Србије загађена потпројектилама. Свеобухватно извиђање још није спроведено док се опште извиђање из 2001. године показало као непоуздано. На основу сопствених истраживања, Норвешка народна помоћ закључује да осим шест подручја за које је познато да су контаминирана, Копаоник, Краљево, Куршумлија, Ниш, Сјеница и Владимирци, постоји још неколико локација које су угрожене неексплодираним касетним потпројектилама у општинама Брус, Кнић, Чачак, Лазаревац, Гацин Хан и Стара Пазова. Поред тога, због немира у југоисточној Србији на граници са Косовом, где је 1999. године успостављена Копаоничка зона безбедности, територије у општинама Бујановац и Прешево, за које се сумња да су

ИМЕ

За време бомбардовања НАТОа српски медији су редовно упозоравали јавност на посебну претњу од касетних бомби. Како су напади били све учесталији, људи у Србији дали су најзаступљенијем типу потпројектила – BLU-97 специјално име – „жуте убице“.

загађене касетним потпројектилама, нису биле обухваћене ниједним формалним извиђањем.

Србија је трагичан пример онога што се дешава када се касетна муниција употребљава у близини места на којима је велика концентрација цивила. Напади на Ниш и Копаоник, те на аеродром „Голубовци“ у Црној Гори, потврђују да је касетна муниција оружје које често има недискриминишуће последице – због немогућности прецизног гађања и расипања по великој површини. Осим тога, убојито својство заосталих неексплодираних касетних потпројектила наставља да убија цивиле и угрожава животе људи месецима и годинама након завршетка ратних дејстава, што значи да за многе рат никада није стварно завршен.

Истраживање које је водила Норвешка народна помоћ потврдило је да је најмање 95 цивила убијено или повређено у току или

после напада НАТОа на територију централне Србије и Црне Горе. Од тог броја 28 је убијено, а 67 повређено, међу којима је знатан број са ампутацијама. Укупно гледано, 22 цивила су погинула од касетне муниције у нападу на централну Србију, укључујући троје деце и једну трудницу док је, како пише у студији, забележен један случај погибје војних лица и то у току напада на ТВ релјеј када је страдало седам војника. Другим речима, расположива евиденција указује на то да је од касетне муниције у Србији погинуло три пута више цивила него војно особља.

ЧИЊЕНИЦЕ О КАСЕТНОЈ МУНИЦИЈИ

Док је број сукоба у којима је коришћена касетна муниција и даље релативно мали, ефекти њене употребе по цивилно становништво су готово увек трагични;

– познато је да 34 земље производе више од 210 различитих типова касетне муниције;

– најмање 73 земље имају укупно неколико милијарди касетних потпројектила у залихама. Чак и уз веома конзервативне процене њиховог учинка, употреба тих залиха створиће десетине милиона заосталих неексплодираних бомби;

– међународна забрана употребе касетне муниције била би најефикаснији начин да се цивили заштите од неприхватљивог ризика.

После напада од заосталих неексплодираних касетних бомби погинуло је шест лица од којих троје деце, а рањено је 12 од којих шесторо деце. Тиме је и потврђена глобална статистика према којој од заостале касетне муниције страдају највише деце.

■ ВИШЕСТРУКЕ ПОСЛЕДИЦЕ

Присуство неексплодираних потпројектила није само директна претња по живот и здравље људи јер изазива и последице социјалне и економске природе. За разлику од урбаних средина, као што је Ниш, већина угрожених подручја су рурална, а њихови становници у великој мери зависни од обрадивог земљишта и стоке. Због тога их загађене баште, пашњаци, воћњаци, шуме и пољопривредно земљиште лишвају основних средстава за живот.

У поређењу са Косовом, за чије је рашишћавање обезбеђено више од 90 милиона америчких долара, операције чишћења у централној Србији и Црној Гори биле су споре и неадекватне, оцењује се у студији. Само око седам процената поменуте суме међународни донатори обезбедили су за операције чишћења изван Косова, а тек у 2006. години Влада Србије је први пут издвојила посебна средства за чишћење неексплодираних касетних бомби. До сада су на територији уже Србије очишћена око 2,5 квадратна километра загађене територије, а 3,5 квадратна километра укупне сумњиве површине редуковано су техничким извиђањем. Колико је то много, односно мало сведочи податак према коме је на Косову до 2006. године очишћено укупно 45 квадратних километара укупне површине.

На промоцији у Медија центру приказан је и документарни филм „Жуте убице“ ауторки Светлане Вуковић и Светлане Лукић, који представља потресно сведочанство о дејству касетних бомби – најнехуманијег вида угрожавања живота и здравља цивилног становништва. ■

Сања САВИЋ